

УДК 796.032.4

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-3-29>

Сергій ЛАЗОРЕНКО

orcid.org/0000-0001-6493-8514

доктор педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри спортивних дисциплін і фізичного виховання
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
(Суми, Україна) serglazarenko@gmail.com

ПРОГРЕСИВНИЙ ПІДХІД ЩОДО АНАЛІЗУ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ СУЧАСНОГО ОЛІМПІЗМУ

Сучасний олімпізм – результат багаторічних філософсько-гуманістичних пошуків і розмірковувань французького суспільного діяча, історика, літератора, соціолога і педагога, талановитого воєначальника – П'єра де Кубертена. Барон усе своє життя присвятив розвитку міжнародного спортивного та олімпійського рухів на основі принципів давньогрецької «калакагатії» та античної агоністики. Олімпійські спортивні об'єкти, на його думку, повинні стати центрами єднання і мирного співіснування усіх жителів нашої планети. Саме ця концепція була визначальною для написання фундаментальних принципів сучасного олімпізму як філософської концепції життя, що звеличує та об'єднує в гармонійне ціле якості тіла, волі та розуму. Але сучасні олімпійські ігри за роки свого існування відійшли від кубертенівських канонів, тому у статті видрукувана прогресивна авторська думка щодо фундаментальних принципів сучасного олімпізму. У роботі представлені результати узагальнення аналізу науково-методичної літератури та нормативних і фундаментальних документів сучасного олімпізму, які розглядають такі об'єкти: Олімпійські ігри, міжнародний олімпійський рух та історія його сучасного становлення, феномен нинішнього олімпійського спорту через ретроспективу античної моральності і вимог олімпійської філософії сьогодення. Автор публікації проаналізував із точки зору сучасного бачення причини зростання зацікавленості світовою спільнотою найформатнішим проектом сучасного спорту – Олімпійськими іграми. Виокремив нові фундаментальні принципи, які покликані зробити наш світ моральним, інтелектуальним та гуманістичним. Слід також зазначити, що в більшості сучасних наукових публікаціях не достатньо розкрито роль, у процесі відновлення і становлення сучасного олімпійського руху, інших піонерів-гуманістів, які створили потужне підґрунтя для барона П'єра де Кубертена. Тому автор зробив спробу повернути увагу читачів до імен і змагань, які були детермінантами сучасного олімпізму.

Ключові слова: Олімпійські ігри, олімпізм, глобалізація спорту, гуманізація олімпізму, соціологізація змагальної практики.

Serhii LAZARENKO,

orcid.org/0000-0001-6493-8514

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Sports and Physical Education
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
(Sumy, Ukraine) serglazarenko@gmail.com

PROGRESSIVE APPROACH TO THE ANALYSIS OF THE FUNDAMENTAL PRINCIPLES OF MODERN OLYMPISM

Modern Olympism is the result of many years of philosophical and humanistic research and reflection of the French public figure, historian, writer, sociologist and educator, a talented military leader – Pierre de Coubertin. The Baron devoted his entire life to the development of international sports and Olympic movements based on the principles of ancient Greek “kalokagathia” and ancient agonism. According to him, Olympic sports facilities should become centers of unity and peaceful coexistence of all the inhabitants of our planet. It was this concept that determined the writing of the fundamental principles of modern Olympism, as a philosophical concept of life that magnifies and harmoniously unites the qualities of body, will and mind. But the modern Olympic Games, over the years of its existence, have departed from the Coubertin canons, so this article highlights a progressive author's opinion on the fundamental principles of modern Olympism. This article presents the results of the generalization of the analysis of scientific and methodological literature and normative and fundamental documents of modern Olympism. The author examines the objects – the Olympic Games, the international Olympic movement and the history of its modern formation, the phenomenon of the current Olympic sport – through a retrospective of ancient morality and the requirements of today's Olympic philosophy. From the point of view of the modern vision, the author analyses the reasons for the growing interest of the world community in the most format project of modern sport – the Olympic Games. The study highlights new fundamental principles designed to

make our world moral, intellectual and humanistic. It should also be noted that most modern scientific publications do not sufficiently reveal the role of other pioneering humanists who laid a strong foundation for Baron Pierre de Coubertin in the process of revival and formation of the modern Olympic movement. Therefore, the author tries to draw readers' attention to the names and competitions – determinants of modern Olympism.

Key words: *Olympic Games, Olympism, globalization of sports, humanization of Olympism, sociologization of competitive practice.*

Постановка проблеми. Пройшло трохи більше однієї тисячі років від тоді, як люди почали робити спроби відновити давньогрецькі Олімпійські ігри. Сам термін «Олімпійські ігри», як відомо, повернув до суспільної свідомості італійський державний діяч епохи Відродження Маттео Палмієрі (1405–1475). В одній із своїх праць, написаній приблизно в 1450 році, він згадує давньоеллінські спортивні свята під назвою Олімпійські ігри.

Тоді ж більш детально, з точки зору медицини та педагогіки вивчав Олімпійські змагання італійський лікар Ієронім Меркуріаліс (1530–1606), у своїй роботі «Де арте гімнастика», автор відзначає давньогрецьку систему підготовки атлетів та згадує давньогрецьку фізичну культуру. У 1652 році французький алхімік Петрус Іоаннес Фабер (1588–1658) видруковує свій «Агоністикон», де також згадує про Олімпійські ігри стародавніх часів.

Першим, хто перейшов до практики, був Іоханнес Аквілла – юрист із Бадена, який у 1516 році через враження, отримані від вивчення давньогрецької історії, провів так звані показові Олімпійські ігри. Олімпійські свята І. Аквіллою були проведені за зразком античних спортивних фестивалів. Але спонтанна організація та відсутність належного фінансування і спортивної інфраструктури, призвели до того, що більше ініціатива проведення олімпійських свят до кінця XVI століття не виникала.

Наступна спроба виникла лише через століття. Її здійснив лондонський прокурор Роберт Дувр. Його Ігри, відомі ще під назвою «Котсволдські олімпійські ігри», займають особливе місце в історії відродження Олімпійських ігор сучасності лише з однієї причини: через те, що почали проводитися задовго до змагань такого формату. Перші такі Ігри відбулися під час святкування Трійці у Котсволдс Хілз в Англії. У 1611 році Роберт Дувр оселився в зазначеному містечку й розпочав адвокатську практику. А вже за рік він організує і проводить Олімпійські ігри, програма яких розширювалася за побажань їхніх учасників. Центральне місце змагань займали скачки коней на дистанції декілька миль та перегони собак (у двох видах: перегони для гончаків та хортів). Потім розпочиналися легкоатлетичні дисципліни: біг,

стрибки, метання ковальського молота, фехтування та боротьба. Паралельно зі спортивними заходами відбувалися танцювальні конкурси, поєдинки з шахів, різноманітні ігри в карти, виступи музикантів, акробатів тощо. Переможці змагань нагороджувались цінними призами – срібними кубками за перемогу в кінських перегонах, значками, бантами та стрічками в інших видах спорту. Під керівництвом Роберта Дувра змагання проводились аж до 1642 року, доки через політичні і релігійні суперечності, які призвели до громадянської війни в Англії, не були перервані.

Чергову спробу втілює у життя в 1624 році шведський капітан Р. Стоуер. Він проводив Олімпійські ігри, до програми яких входили такі види спорту: боротьба, біг, метання молота, гра з м'ячем, що нагадувала сучасний гандбол, хокей з м'ячем, народні танці, перегони зайців. Ці ігри проводились аж до 1644 року, доки не були заборонені радикально налаштованими пуританами. Однак через 20 років, за правління короля Карла II змагання були відновлені та проводились ще протягом 60 років.

Німецький герцог Леопольд III Фрідріх Франц Ангальт-Десауський (1740–1817) у 1772–1779 роках проводив Олімпійські ігри щорічно на честь дня народження своєї дружини. Для цього у своєму маєтку він збудував навіть спортивний майданчик. Але ця спроба не отримала належної підтримки з боку державних службовців і не набула сучасної форматності серед німецького населення, тому ці ігри були приречені.

До історії відродження сучасного олімпізму увійшли Олімпійські ігри, які організував Вільям Пенні Брукс (1809–1895) у містечку Мач Венлок, проведення яких розпочалось у 1850 році. Ці ігри мали значний вплив на формування світогляду та діяльність ініціатора відродження сучасних Олімпійських ігор П'єра де Кубертена. У 1841 році В. П. Брукс створює Венлокське сільськогосподарське товариство читання. А в 1850 році у структурі товариства виокремлюється олімпійський клас, котрий пізніше ідентифікується в самостійне Олімпійське товариство Мач Венлока. Перші щорічні ігри з використанням назви «Олімпійські» були проведені 22 жовтня 1850 року. Програма ігор була симбіотично див-

ною, у ній поряд із давньогрецькими традиціями були втілені погляди на проведення змагань патріархальної простоти, характерної для Британії Вікторіанської епохи. Античні змагання були об'єднані з народними іграми та популярними серед британців видами спорту. Програма ігор була представлена футболом, крикетом, стрибками у довжину та висоту, бігом на різні дистанції, метанням кілець, штовханням каменю, перегонами на конях верхи зі списом, перегонами велосипедів тощо. Венлокські Олімпійські ігри одразу ж привернули увагу багатьох атлетів і з інших міст старої доброї Англії.

Спроби відновити Олімпійські ігри здійснювались і в інших державах, як у країнах старої Європи, так і в заокеанських Сполучених Штатах Америки. Один із батьків-засновників США – Бенджамін Франклін – також був причетним до відродження Ігор. Але найбільшого успіху на цьому шляху досяг барон П'єр де Кубертен, Олімпійським іграм якого судилося підкорити світ на багато років вперед. Напередодні Конгресу відродження Олімпійських ігор барон надсилає листа своїм однодумцям, у якому викладає моральні й етичні чесноти майбутніх спортивних форумів чотириріччя: «Мова йде перш за все про те, щоб зберегти витончений і благородний характер спорту, котрим він вирізнявся у минулому, щоб і у вихованні сучасних поколінь він міг би успішно відігравати ту чудову роль, яку йому відводили грецькі педагоги. Людська недосконалість із давніх часів має за мету перетворити олімпійського атлета на циркового борця. Необхідно розрізнити двоякість, несумісну за своєю суттю, терміну «спорт». У прагненні відгородити себе від духу діляцтва та професійного спорту спортсмен-любитель створили в багатьох країнах складне законодавство, переповнене компромісами й застереженнями. Однак нерідко підкреслюється буква, а не суть закону. Отже, потрібна реформа, яку необхідно обговорити раніше, аніж винести рішення. Проект, згаданий в останньому розділі конгресу, який надав би успішний підсумок інтернаціональної співпраці, ще не існує, але перебуває в стадії доопрацювання. Відродження Олімпійських ігор на принципах і умовах, які відповідали б запитам сучасного суспільства, зробить можливою зустріч представників усіх народів світу кожні чотири роки. Ми сподіваємося, що ці миролюбні і благородні змагання будуть найкращим виразом духу інтернаціоналізму». Перераховані вище чесноти Олімпійських ігор П'єр де Кубертен пізніше відобразив у фундаментальних принципах сучасного олімпізму, які офіційно прописані на самому

початку Олімпійської хартії та проголошують таке: «Олімпізм являє собою філософію життя, що звеличує та об'єднує в гармонійне ціле якості тіла, волі та розуму. Поєднуючи спорт із культурою та освітою, олімпізм намагається створити спосіб життя, який базується на радості від зусилля, освітній цінності доброго прикладу та повазі до універсальних фундаментальних етичних принципів. Мета олімпізму полягає в тому, щоб скрізь поставити спорт на служіння гармонійному розвитку людини з наміром підтримати встановлення мирного суспільства, яке зацікавлене у збереженні людської гідності. З цією метою олімпійський рух залучається, єдино або в співпраці з іншими організаціями та в межах своїх засобів, до дій, які сприяють миру» (Олімпійська хартія, 1999: 9–10). Але сучасний олімпійський спорт вийшов далеко за межі кубертенівських принципів, зараз серед факторів, які окреслюють діалектику сучасного олімпійського спорту, окрім пацифізму, моральності та етики, на перший план виступають позитивні аспекти – глобалізація, соціалізація, гуманізація – та негативні – вживання допінгу, читерство та трансгендерні шахрайства. Тому **метою** нашого дослідження ми визначили так: з точки зору системного аналізу фактів сучасного олімпізму дати інтегральну оцінку фундаментальних принципів сучасного олімпійського руху.

Методи дослідження: для досягнення задекларованої мети авторським колективом були використані загальнологічні методи і прийоми дослідження – аналіз, порівняння й узагальнення історичної інформації та її систематизація відповідно до діалектики розвитку зазначеної проблеми.

Аналіз актуальних досліджень. Тема сучасного олімпізму, його фундаментальні принципи турбує уми багатьох вчених у галузі історії фізичної культури, спорту та олімпійського руху. Натепер існує велика кількість навчальних посібників, методичних рекомендацій, наукових статей, у яких автори намагаються розкрити фундаментальні аспекти сучасного олімпійського спорту. У навчальному посібнику «Олімпійський спорт у запитаннях і відповідях» С. А. Лазоренко, М. Б. Чхайло, О. В. Шумаков опублікували результати дослідження науково-методичної літератури і їх аналізу у світлі сучасної діалектики Олімпійських ігор як багатофакторної системи та як цілісного об'єкту, що впливає на політичні, економічні і соціально-суспільні вектори розвитку соціуму, об'єднаного ідеями олімпізму. Інформація посібника дає можливість читачам зрозуміти суть об'єктів і суб'єктів Олімпійського спорту – Олімпійських ігор, олімпізму, олімпійського руху, між-

народної олімпійської системи тощо, сукупність яких вирізняється важливим значенням формування особистості олімпійця нинішнього і майбутнього (Лазоренко, 2019: 44–59).

У навчальному посібнику «Олімпійський спорт» В. І. Гончаренко, І. В. Іваній, А. І. Кудренко розглянули історію розвитку олімпійського руху, починаючи з античності й дотепер, його ідеалів і принципів. Автори обґрунтували й проаналізували періодизацію олімпійського руху сучасності та представили матеріал, який розкриває організаційно-правові й соціально-економічні основи сучасного олімпійського спорту (Гончаренко, 2013: 30–32).

Розробці філософських та теоретико-методичних засад гуманізації фізичної культури і спорту присвячена монографія білоруських науковців В. М. Кряжа та З. С. Кряж. У монографії викладені результати розробки наукових основ гуманізації. За об'єкт гуманізації автори обрали найбільш близьку нам сферу діяльності – фізичну культуру і спорт (Кряж, 2001: 25–32). Гуманізація різних сфер життєдіяльності людини, а особливо фізичної культури і спорту, необхідна як альтернатива проявам дегуманізації. Процес гуманізації особливо актуальний у перехідні періоди розвитку суспільства, коли його колишні моральні засади і цінності вже зруйновано, а нові ще не встановлені – так вважають С. А. Лазоренко та М. Б. Чхайло (Лазоренко, 2016: 206–210).

Сутність фізичної культури і спорту, їхнє місце у системі суспільних відносин та соціалізуючу функцію, основні інститути соціалізації, вплив фізичної культури і спорту на процес соціалізації особистості визначено Л. Ш. Апціаурі (Апціаурі, 2003: 12–13), О. В. Мамаєвою та Д. Ю. Мамаєвим (Мамаєва, 2010: 59). Автори довели, що ефективність соціалізації у спорті залежить від рівня збігу цінностей спорту, цінностей суспільства й особистості.

Але особливої уваги заслуговує монографія «Олімпійський спорт» під загальною редакцією В. М. Платонова, у другому томі якої авторський колектив пропонує читачам познайомитись із принципами та структурою міжнародної олімпійської системи, найважливішими положеннями Олімпійської хартії, з основними аспектами діяльності Міжнародного олімпійського комітету, економічними основами олімпійського спорту, з актуальними проблемами сучасного олімпізму – вживанням допінгу, політизації та комерціалізації олімпійського спорту (Платонов, 2009: 137).

Виклад основного матеріалу. Сучасний олімпійський спорт відзначається позитивними й негативними фактами, які трапляються під час прове-

дення літніх і зимових Олімпійських ігор і дають підґрунтя говорити про те, що олімпійський рух давно вже вийшов за межі кубертенівської олімпійської філософії. Тому з точки зору системного підходу до вивчення діалектики сучасного олімпізму хотілося б розкрити позитивні та негативні його аспекти. Щодо позитивних чеснот – до них слід віднести глобалізацію, соціалізацію та гуманістичні цінності сучасного олімпізму. Філософський словник зазначає, що глобалізація (англ. globalization) – процес всесвітньої економічної, політичної і культурної інтеграції та уніфікації. У ширшому розумінні – перетворення певного явища на планетарне, таке, що стосується всієї Землі. Явище глобалізації не минуло й олімпійський спорт. Натепер олімпізм перетворився на транснаціональну спортивну культуру, у якій відсутні усілякі кордони: політичні, економічні, соціальні, релігійні, расові тощо. Відомий американський соціолог спорту Дж. Магауайр у своїх роботах запропонував використовувати поняття «глобальний спорт», яке відображає сучасний етап динамічного розвитку міжнародного спортивного і олімпійського руху (Maguire, 1999: 27–29). Така політика знайшла підтримку серед науковців та дослідників спорту багатьох країн світу. Із кожним роком зростає кількість країн об'єднаних олімпійськими ідеями. На XXXII Олімпійських іграх у столиці Японії, на церемонії відкриття під олімпійським прапором крокували представники 205 країн світу, а на олімпійських аренах 339 комплектів нагород розіграли 11 656 спортсменів-олімпійців. Європа на Іграх у Токіо–2020 була представлена 49 країнами, які делегували 5090 учасників. Обидві Америки були представлені 41 країною та 2299 олімпійцями. Найбільш представницькою в інтернаціональному аспекті була Африка – 54 країни та 984 учасники. Азія відрядила на Ігри 2077 учасників із 44 країн. З кожними Олімпійськими іграми кількість представників від Океанії також зростає, до Японії було відряджено 791 олімпіоніки від 17 країн Тихоокеанського басейну. Розвиток зазначеного феномену пояснюється такими факторами: вплив олімпізму на всі сфери суспільства, пацифізм олімпійських змагань, транснаціональні та інтернаціональні ідеї олімпійського руху, його гуманізація, бурхливий розвиток олімпійської спортивної індустрії, об'єднуюча діяльність Міжнародного олімпійського комітету. Саме останній суб'єкт поєднав під прапором сучасного олімпійського руху національні олімпійські комітети, які втілюють ідеї олімпізму в життя у кожній окремій країні, яку визнав Міжнародний олімпійський

комітет. Таким чином, розвиток глобального олімпійського спорту, можна окреслити як багатофакторний організований процес, спрямований на втілення в життя норм та правил проведення олімпійських змагань, популяризацію спорту у всіх країнах світу, підготовку та проведення Олімпійських ігор та чемпіонатів глобального масштабу. Міжнародний олімпійський рух на глобальному рівні об'єднує кращих олімпійців країн та світу. Міжнародні спортивні організації виступають структурами, що координують розвиток глобальних мереж спортивних організацій на всіх континентах та у всіх країнах світу.

Соціалізація, з точки зору сучасної психології – це процес засвоєння особистістю зразків поведінки групи і суспільства, цінностей, норм, установок; це процес формування особистості, її життєвої позиції на основі впливу на людину системи навчання і виховання, включаючи сім'ю, культуру, мораль суспільства, спорт, засоби масової інформації, літературу, мистецтво тощо. Соціалізація – процес, що охоплює всі сфери діяльності особистості; процес становлення особистості, включення в соціум. До глибокої старості людина змінює погляди на життя, навички, смаки, правила поведінки, тому соціалізація не обмежується конкретним періодом, а триває все життя індивіда. Психологією соціалізації займався Зигмунд Фрейд, який виділив 4 психологічні механізми соціалізації, серед яких перше місце посідає імітація. Імітація – прагнення дитини копіювати визначену модель поведінки дорослих. Як правило, зразками для імітації перш за все стають батьки, але діти можуть брати приклад і з учителів, і з інших людей, що володіють владою або високим статусом, які досягли високих спортивних результатів у олімпійському спорті та спорті вищих досягнень, із відомих кіноакторів, художників, письменників тощо. Не оминула ця тенденція й сучасний олімпійський і професійний спорт. Кумирами багатьох дітей світу є легендарні футболісти Пеле, Марадона, Мессі, Роналду; плавці – Майкл Фелпс, Марк Спітц, Йен Торп, Крістін Отто; тенісисти – Джон Макінрой, Андре Агассі, Мартіна Навратілова, Серена Вільямс; баскетболісти – Майкл Джордан, Клайд Дрекслер, Роберт Періш, Меджік Джонсон; легкоатлети – Хашім Ель-Герруж, Усейн Болт, Стефка Костадінова, Джеймс Оуенс та інші спортсмени. Починаючи зі шкільної лавки багато українських дітяків намагаються досягти вершин у спорті, які підкорилися Володимиру Голубничому, Олександр Шупаренку, Борису Шахліну, Віктору Чукаріну, Ларисі Латиніній, Людмилі Турищевій,

Сергію Бубці, братам-боксерам Віталію й Володимиру Кличкам, Яні Клочковій, Лілії Подкопаєвій, Ельбрусу Тедееву та Жану Беленюку. Тож, із точки зору педагогіки, соціалізація сучасного спорту покликана формувати у майбутньої генерації прагнення до мирного співіснування, висоморальний взірець гідного громадянина своєї країни, який достойно представить свою батьківщину на міжнародних офіційних і неофіційних змаганнях, мотивувати стійку потребу в занятті фізичною культурою і спортом, пропагувати здоровий спосіб життя та відмову від шкідливих звичок, виховувати ініціативність, творчість, самоконтроль, аналізувати власні вчинки тощо. Сучасні олімпіоніки повинні бути стейкхолдерами освітнього простору в закладах освіти всіх рівнів.

Гуманістична ідея олімпізму, за визначенням П'єра де Кубертена, полягає у ствердженні рівності людей, у їх прагненні через спортивний рух навіювати людству необхідність подолання силових, національних, расових та майнових протиріч. Від самого початку заснування міжнародного олімпійського руху барон мав чіткі уявлення про небезпеку, яку передбачає міжнародне розповсюдження змагального спорту і те, що за своїм характером змагальний спорт може послужити як засобом реалізації гуманістичних ідей, зміцнення миру, подолання майнових, расових, національних обмежень та міжнародних конфліктів, так і засобом поглиблення суперечностей між різноманітними соціальними групами, різними соціально-політичними системами, факторами формування соціальних і політичних конфліктів. І тому не виглядають неочікуваними процеси дегуманізації сучасного олімпійського спорту. Історії олімпійського руху відомі негативні факти, які далекі від політики гуманізму: расова дискримінація під час Олімпійських ігор в Сент-Луїсі 1904 та Берліні 1936 років; терористичні акції палестинських сепаратистів з організації «Чорний вересень» проти ізраїльських спортсменів під час Ігор у Мюнхені 1972 року, підрив бомби в Атланті 1996 року; протистояння двох політичних систем на Іграх 1980 та 1984 років; бойкотування зимових Олімпійських ігор у Пекіні 2022 року. Це ніякою мірою не звеличує і не піднімає авторитет сучасного олімпійського руху. Тому Томасу Баху і його команді найближчим часом треба буде активізувати гуманістичні цінності й гуманістичні ідеали в олімпійському та світовому середовищі. Адже процеси дегуманізації деструктивно впливають на всі аспекти існування людської цивілізації, а насильство, тероризм, аморальність не передбачають розвитку людства взагалі. Тому

дегуманізація у цьому випадку виступає як катализатор прискорення зворотного процесу сучасної олімпійського спорту – гуманізації. Вирішувати зазначену проблему, можна: політично – через вербальний вплив авторитету сучасного олімпізму на політичних лідерів і керівників сучасних держав світу; нормативно – через публікації документації організацій багаторівневої структури Міжнародного олімпійського комітету та Міжнародної олімпійської академії; теоретично – через проведення Міжнародних олімпійських сесій, конгресів, наукових семінарів і симпозіумів під егідою Міжнародної олімпійської академії, через навчальні предмети «Олімпійський спорт», «Історія олімпійського руху», «Олімпійська освіта»; практично – через проведення змагань, розпочинаючи з Олімпійських і закінчуючи чемпіонати окремо взятих країн, через тренувальну практику підготовки спортсменів тощо.

Невідкладного вирішення потребують і негативні аспекти сучасного олімпійського спорту. Досить гостро на теренах сьогодення стоїть проблема застосування допінгу в олімпійському, професійному і любительському спорті. Низкою допінгових скандалів ознаменувалось останнє олімпійське десятиліття. Уже не одні Олімпійські ігри спортсмени Російської Федерації виступають під прапором Російського олімпійського комітету, оскільки маніпуляції з допінг-пробами на зимових Іграх в Сочі–2014 набули неабиякого резонансу на міжнародній спортивній арені. Вплив на політику «допінгової чистоти» в олімпійському спорті на зазначених Іграх Російського керівництва викликав обурення як серед спортсменів, так і в керівництва Міжнародного олімпійського комітету, що призвело до заборони виступати під прапором держави російських атлетів. І такі випадки у олімпійському спорті не поодинокі. Кожного року по декілька спортсменів повертають олімпійські нагороди через допінгові скандали. Слід згадати гучні скандали, пов'язані з іменами легендарних спортсменів Бена Джонсона, Маріон Джонс, Сунь Яна, Тайсона Гея, Флойд Лендіс, Ленс Армстронг, за вживання допінгу від змагань відсторонялись цілі збірні команди – лижниці Фінляндії, біатлоністи та біатлоністки, лижниці та лижники Російської Федерації, збірні з важкої атлетики Ірану і Болгарії тощо. Хоча Олімпійська хартія та Міжнародна Конвенція «Про боротьбу з допінгом у спорті», прийнята в Парижі 19 жовтня 2005 року (Конвенція ЮНЕСКО), визначають запобігання застосування допінгу і боротьбу з ним у спорті найважливішою складовою в роботі Міжнародного олімпійського комітету і ЮНЕСКО. Всесвіт-

ній антидопінговий Кодекс зазначає право кожного спортсмена брати участь у змаганнях, вільних від допінгу, і таким чином пропагувати здоров'я, справедливість і рівність для всіх спортсменів світу (Всесвітній антидопінговий кодекс, 2015: 9). Бажання перемоги за будь-яку ціну ще довго буде актуальним у олімпійському спорті сучасності, навіть за тотальної боротьби з допінгом у ньому. Але хочеться вірити, що колись настане той час, коли спортсмени будуть демонструвати на спортивних аренах виключно індивідуальні фізичні якості, навички та вміння без допомоги досягнень сучасної фармакології.

Читерство як асоціальне явище у спорті, за свідченнями сучасних науковців, з'явилося в середовищі кіберспорту. Читерами (англ. cheat – шахрай) називають гравців у комп'ютерні ігри, які застосовують несанкціоновані програми для отримання переваги над своїми конкурентами. Досить швидко вживання цього терміна поширилося на всі настільні, розважальні, інтелектуальні ігри та на сучасну спортивно-змагальну діяльність. Першим читером в історії Олімпійського спорту можна вважати імператора Нерона, який, використовуючи вінценосний статус, за власним бажанням проводив олімпійські ігри і вигадував для себе олімпійські випробування, в яких же оголошував себе переможцем. Але після смерті Нерона його позачергові ігри та перемоги в перегонах колісниць та мистецьких конкурсах були анульовані еладоніками античності.

Скандалом у марафонському бігу ознаменувалися Ігри в Сент-Луїсі–1904, коли Фред Лорц отримав золото, перетнувши першим фінішну стрічку. Але згодом організатори ігор дізналися, що марафонець проїхав частину дистанції на авто, через що мав повернути незаслужену нагороду. З ганьбою було вигнано з олімпійського селища в Монреалі–1976 відомого радянського п'ятиборця Бориса Оніщенка й усю збірну СРСР через інцидент, який трапився напередодні з Борисом. До останнього випробування спортсмен був беззаперечним лідером у загальному заліку. Але під час останнього випробування (фехтування) судді помітили, що лампочка загоряється раніше, ніж відбувається укол від шпаги Бориса Оніщенка. Коли вони дослідили зброю п'ятиборця, то знайшли в ній кнопку, яка вмикала світло до активної акції спортсмена. За цей лайфхак спортсмена було дискваліфіковано разом зі збірною з Олімпійських ігор і дискваліфіковано пожиттєво від спорту. Прикладом читерства можна вважати конфлікт між американськими фігуристками Тонею Хардінг і Ненсі Керріган на чемпіонаті Сполуче-

них Штатів Америки, у якому жертвою виявилася остання. Але справедливість на Олімпійських іграх 1994 року виявилася прихильною саме до Ненсі, яка здобула срібну нагороду, а її конкурентка посіла лише восьму сходинку п'єдесталу. Ще один приклад – гол, забитий рукою аргентинця Дієго Марадони у ворота Англії під час чвертьфінального поєдинку Чемпіонату світу з футболу 1986 року. До випадків читерства належить і нечесна перемога Розі Руїс у бостонському марафоні, де вона проїхала частину дистанції на метро, після чого організатори марафонських забігів почали чіпувати учасників. До цього негативного явища у олімпійському спорті можна віднести і несанкціоновані переваги, які отримують спортсмени-трансгендери, що через хірургічні маніпуляції змінили власну стать. Антигероями зазначених скандалів у Токіо–2020 стали намібійські легкоатлетки Беатріс Масалінгі і Крістін Мбома та новозеландка важкоатлетка Лорел Хаббард. Остання нещодавно виступала, піднімаючи штангу, разом із чоловіками.

Висновки. Аналіз науково-методичної літератури, історичних фактів античних Олімпійських

ігор і сучасного олімпійського руху дали можливість визначити позитивні принципи сучасного олімпізму, від яких залежить майбутнє олімпійських традицій, запропонованих бароном П'єром де Кубертенем. Глобалізація, соціалізація та гуманізація – чесноти, які обстоюють принципи та високоморальність сучасного олімпізму та які будуть стояти на тих позиціях, щоб Ігри були з кожним разом усе більше гідні славетної історії і високих ідеалів. Зовсім аморальними виглядають аспекти вирішення особистих фінансових і матеріальних проблем за рахунок перемог на олімпійських стадіонах. Допінг, читерство, трансгендерні скандали – це явища, які не притаманні духу самих Ігор і які надають найформатнішим змаганням чотириріччя негативних характеристик. Настане час, коли позитивні фактори сучасного олімпійського спорту візьмуть гору над негативними. Як бачимо, принципи сучасного олімпізму перебувають у залежності від політичних, економічних, соціальних, культурних та наукових відносин у суспільстві. На них можуть впливати етичні погляди людей, мораль та інтелектуальний рівень суспільства, матеріальні, духовні та культурні суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апциаури Л. Ш. Спорт как социальное явление и фактор социализации личности. Теория и практика физической культуры. 2003. № 1. С. 12–14.
2. Всесвітнє антидопінгове агентство. Всесвітній антидопінговий Кодекс. Київ : ТОВ «Інпрес», 2015. 134 с.
3. Гончаренко В. І. Олімпійський спорт : навчальний посібник. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. 423 с.
4. Кряж В. Н. Гуманизация физического воспитания. Минск : НИО, 2001. 134 с.
5. Лазоренко С. А. Олімпійський спорт у запитаннях і відповідях : навчальний посібник. Суми : ФОП Цьома С. П., 2019. 176 с.
6. Лазоренко С. А., Чхайло Н. Б. Гуманизация физического воспитания студентов в условиях высшего учебного заведения. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації* : матеріали V Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції, Суми : ФОП Цьома С. П., 2016. С. 206–212.
7. Мамаєва О. В., Мамаєв Д. Ю. Фізична культура і спорт як чинники соціалізації особистості. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2010. № 7. С. 58–60.
8. Олімпійська хартія. Міжнародний олімпійський комітет. Київ : Видавництво «Олімпійська Література», 1999. 95 с.
9. Олимпийский спорт : в 2 т. / В. Н. Платонов, С. Н. Бубка, М. М. Булатова и др. ; под общ. ред. В. Н. Платонова. Киев : Олимп. л-ра, 2009. Т. 2. 696 с.
10. Maguire J. Global sport: identities, societies, civilizations. Wiley-Blackwell, 1999. 239 p.

REFERENCES

1. Aptsiauri L. Sh. Sport kak sotsialnoe yavlenie i faktor sotsializatsii lichnosti [Sport as a social phenomenon and a factor in the socialization of the individual]. *Teoriya i praktika fizicheskoy kulturyi* [Theory and practice of physical culture]. 2003. № 1. pp. 12 [in Russian].
2. Vsesvitnie antydoпингове ahentstvo. Vsesvitnii antydoпинговий Kodeks [World Anti-Doping Agency. World Anti-Doping Code]. K.: TOV "Inpres", 2015. 134 s. [in Ukrainian].
3. Honcharenko V. I. Olimpiiskyi sport : navchalnyi posibnyk [Olympic sports : a textbook]. Sumy: SumDPU im. A. S. Makarenka, 2013. 423 s. [in Ukrainian].
4. Kryazh V. N. Gumanizatsiya fizicheskogo vospitaniya [Humanization of physical education]. Minsk: NIO, 2001. 134 s. [in Russian].
5. Lazorenko S. A. Olimpiiskyi sport u zapytanniakh i vidpovidiakh: navchalnyi posibnyk [Olympic sports in questions and answers: a textbook]. Sumy: FOP Tsoma S. P., 2019. 176 s. [in Ukrainian].
6. Lazorenko S. A., Chhaylo N. B. Gumanizatsiya fizicheskogo vospitaniya studentov v usloviyah vysshego uchebnogo zavedeniya [Humanization of physical education of students in the conditions of higher education institution]. *Suchasni problemy lohopedii ta reabilitatsii: materialy V vseukrainskoi zaochnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, Sumy: FOP Tsoma S. P., 2016. pp. 206–212 [in Russian].

7. Mamaieva O. V., Mamaiev D. Yu. Fizychna kultura i sport yak chynnyky sotsializatsii osobystosti [Physical culture and sports as factors of socialization of the individual]. Pedagogika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu [Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports]. 2010. № 7. pp. 58–60 [in Ukrainian].
8. Olimpiiska khartiia. Mizhnarodnyi olimpiiskyi komitet [Olympic Charter. International Olympic Committee]. K.: Vydavnytstvo "Olimpiiska Literatura", 1999. 95 s. [in Ukrainian].
9. Maguire J. Global sport: identities, societies, civilizations. Wiley-Blackwell, 1999. 239 p.